

3. רבות נכתב עד כה על היציאה מלבנון אולם **ספר זה הינו ייחודי**. שכן לראשונה מתואר בפומבי תהליך קבלת ההחלטות כפי שהתבצע מאחורי הקלעים. הספר מתבסס על מסמכים, סטנוגרמות, סיכומי דיונים, מכתבים ויומנים אישיים. כמו כן מתבסס הספר על שורה ארוכה של ראיונות, שקיים עמוס גלבו ע עם האנשים, שהיו מעורבים בקבלת ההחלטה (ובתוכם קציני צה"ל, אנשי מודיעין וראש הממשלה דאז, אהוד ברק). זאת החל מהרמות הגבוהות ביותר (כולל עשרות שעות של שיחות עם ראש הממשלה דאז, הרמטכ"ל, אלוף פיקוד הצפון וצמרת אמ"ן), דרך דרגי הביניים וכלה ב"דרגי עבודה" נמוכים.

4. הספר הכולל 192 עמודים, בנוי בצורת **דרמת מתח**. שזורים בו התבטאויות ודיאלוגים הנשענים בחלקם על סטנוגרמות וסיכומי דיונים. בחלקם הם מהווים שחזור, שנעשה ע"י עמוס גלבו, לצורכי המחשה. בסופו של הספר מובא סיכום הכולל את התובנות המרכזיות העולות מפרשת יציאת צה"ל מלבנון.

מקומו של אגף המודיעין בקבלת ההחלטה על יציאת צה"ל

5. בפרק הסיכום של הספר מנתח עמוס גלבו בקצרה מספר היבטים של תהליך קבלת ההחלטה על היציאה מלבנון: עצם ההחלטה לצאת מלבנון; ההתנהלות בקבלת ההחלטה ואופן מימושה; היציאה עצמה; היחסים שבין הדרג המדיני לדרג הצבאי; תפקידו ומקומו של אגף המודיעין בתהליך קבלת ההחלטה; המדיניות כלפי צד"ל וסוגיית ההרתעה. **ממכלול התובנות הללו בחרנו להביא במסמך זה את עיקרי התובנות הנוגעות למקומו של המודיעין בתהליך קבלת ההחלטה, סוגיית העומדת במוקד סדרת המחקרים של המכון למודיעין ולמדיניות.**

6. התובנה הבולטת ביותר העולה מהספר היא, **שראש הממשלה קיבל את החלטותיו העקרוניות ללא התייעצות עם אגף המודיעין** (ולא בפעם הראשונה בתולדות מדינת ישראל...). בהקשר זה קובע הספר, כי אמ"ן נעדר לחלוטין (וכמוהו צה"ל) מ"קבוצת התכנון" של ראש הממשלה לקראת קבלת החלטת הממשלה היחידה על היציאה מלבנון (5 במרס, 2000). אירוניה היסטורית היא שגם ההחלטות על הכניסה ללבנון ב-1982, על התפיסות המדיניות, שהיו כרוכות בכך, התקבלו על ידי הדרג המדיני הבכיר (ראש הממשלה מנחם בגין ושר הביטחון אריאל שרון) בלי להתחשב כלל בהערכות אמ"ן¹.

7. מחקרו של עמוס גלבו מצא, כי מסמך ההערכה הראשון של אמ"ן על היציאה מלבנון ללא הסכם נכתב רק לאחר שהתקבלה ההחלטה של אהוד ברק על כך. על פי הספר כמו צה"ל כך גם אמ"ן מצא עצמו מפגר תמיד בצעד אחד אחר ההחלטות של אהוד ברק. אמ"ן, קובע עמוס גלבו, "נשאר כל הזמן 'עיוור' לגבי כוונותיו האמיתיות של ראש הממשלה לגבי המגעים המדיניים, שהוא ניהל, ולגבי המודיעין הנחוץ לו".

¹ ראו בנושא זו מאמר של ד"ר (אל"מ במיל) ראובן ארליך: "מלחמת לבנון הראשונה: מה היו מטרות המלחמה ומה הייתה השפעתו של המודיעין על קבלת ההחלטות, שהובילו למלחמה?". המאמר נכתב על בסיס הרצאה, שנשא ד"ר ארליך ב-13 בינואר 2015, ביום עיון במל"מ, שנערך ע"י המכון לחקר מודיעין ומדיניות.

8. עמוס גלבוע מנסה להסביר בספרו את סיבותיה ושורשיה של תופעה זאת. בראיית ברק, מציין גלבוע, הוא לא נזקק למודיעין בכל מה שנוגע לסיכונים הביטחוניים. כרמטכ"ל לשעבר הוא הבין אותם היטב ולא היה לו צורך לשמוע אותם מאמ"ן. לעומת זאת הוא נזקק למודיעין חיוני מסוג אחר. ליבת התוכנית של אהוד ברק, ממשיך ומציין גלבוע, הייתה סינכרוניזציה בין שני מסלולים: הנעת התהליך המדיני סביב החלטת מועצת הביטחון 425² והחזקה באזור הביטחון (ומניעת התפרקותו) עד להשלמת התהליך המדיני. לפיכך המודיעין הרלבנטי העיקרי, שברק נזקק לו, היה מצבו של צד"ל וכושר העמידה שלו ועמדתם של הגורמים הבינלאומיים ביחס למימוש החלטה 425 ובכלל זה קו הגבול, שאליו יסוג צה"ל.

9. בשני הנושאים הללו, סבור עמוס גלבוע, תרומתו של אמ"ן הייתה שולית, ולא בכדי: אמ"ן לא טיפל בצד"ל (שנתפס כ"כוחותינו" ולא כ"אויב") ובתחום המדיני דיווחיו של אמ"ן הגיעו לאחר שברק קיבל את המידע הרלבנטי מצינורותיו שלו. הטיפול בשני הנושאים הללו הוטל על לשכת מתאם פעולות ישראל בלבנון בראשות אורי לוברני, שפעלה במסגרת לשכת שר הביטחון. אנשי לשכה זאת היו יוצאי קהילת המודיעין, אשר שירתו בלבנון וקימו מערכת קשרים ענפה ורבת שנים עם צד"ל ובו בזמן עם גורמים בינלאומיים הרלבנטיים ליישומה של החלטת 425 (ובכללם שגרירות ארה"ב בישראל, גורמי או"ם והצלב האדום).

לקחים ותובנות

10. הלקח המרכזי העולה מפרשת יציאת צה"ל מלבנון באשר לרלבנטיות של המודיעין הינו לדעתו של גלבוע כדלקמן: כאשר הבעיה המרכזית, שבפניה ניצב הדרג המדיני, הינה ה"אויב" והאיום הצבאי הטמון בו, יש למודיעין תפקיד מרכזי (כפי שהדבר בא לידי ביטוי במרכזיותו של המודיעין במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים). אולם ביציאה מלבנון, כמו גם בכניסה אליה, האויב היה ארגוני טרור (ארגוני הטרור הפלסטינים בכניסה ללבנון, חזבאללה ביציאה) ולא צבאות סדירים. בנסיבות שכאלה, כאשר הבעיה המרכזית של הקברניט המדיני הינה בעיקר בתחום הפוליטי, המדיני והבינלאומי, שבהם תפקידו של המודיעין אינו מרכזי.

11. אולם גם אם יכול היה ברק שלא ללוות החלטותיו האסטרטגיות בהערכות מודיעין, ממשיך עמוס גלבוע, הוא היה תלוי באמ"ן בשני נושאים הרלבנטיים לגבי קבלת ההחלטות: מטרות לתקיפה והתרעות מפגיעים. בתחומים הללו הדרג המדיני הינו "עיוור" ללא מודיעין. עמוס גלבוע בוחן בספרו על בסיס המסמכים המקוריים, שעמדו לרשותו, את הערכות אמ"ן בנושאים אלו ומעלה את השאלה: "מה אפשר לומר עכשיו על הערכות אמ"ן בחוכמה שלאחר מעשה?" (בראיה לאחר של 15 שנים, שעברו מאז היציאה). תשובתו של גלבוע מורכבת:

א. מחד גיסא, אמ"ן העריך נכונה מכלול רחב של נושאים מרכזיים: בניית העוצמה ההרתעתית של חזבאללה לאחר יציאת צה"ל, השתלטות מוחלטת של חזבאללה על דרום לבנון, הפיכת

² עמוס גלבוע מתאר בספרו בפרוט רב את התהליך שבמסגרתו אימץ ראש הממשלה ברק את החלטת מועצת הביטחון 425 מ-1978 כמעטפת לקבלת הלגיטימיות הבינלאומית ליציאת צה"ל מלבנון.

הגזרה המזרחית של דרום לבנון ("חוות שבעא") ליעד "לגיטימי" לפיגועים נגד ישראל בעיני חזבאללה, וההשראה ושעלולה לתת היציאה מלבנון לאלים הפלסטינית בשטחים.

ב. **מאידך גיסא**, סבור גלבע, הערכת אמ"ן הפריזה במידת מה באיומים ובסיכונים הנשקפים לצה"ל ולישובי גבול הצפון מצד חזבאללה (הגם שבדאי לא הילכה אימים על מקבלי ההחלטות כפי שנטען באופן מגמתי בתקשורת ע"י פוליטיקאים, בתקופה שקדמה ליציאה מלבנון). בנוסף לכך הערכת אמ"ן התעלמה מצד"ל (שלא היה בתחום טיפולו) והמעטה גם במשקלם של הגורמים שביכולתם לרסן הפעלת טרור ע"י חזבאללה לאחר היציאה (ובפרט הלגיטימיות הבינלאומית על בסיס החלטת מועבי"ט 425).

12. עמוס גלבע מסכם את התובנות הנוגעות למודיעין באומרו: **"אין כל ספק, שתפקידו הראשון במעלה של המודיעין הוא להצביע על הסיכונים. זאת חובתו, והוא מילא אותה.** הבעיה של הערכות אמ"ן הייתה, **שהן נעדרו הצבעה על סיכונים.** המוזיקה של אמ"ן הייתה כל הזמן מוזיקה של מצעדי לכת צבאיים. האם זה נובע, בין השאר, מהעבודה שאמ"ן, כמעריך הלאומי, הוא חלק מצה"ל ולא חלק ממערכת אזרחית? איני בטוח בכך. מדוע?, כי עיון במסמכי "המוסד" בנושא היציאה מלבנון (ותפקידו כאן זניח לחלוטין) מלמד שלמרות היותו גוף אזרחי, הרי שהערכתו לקתה גם היא בהפרזה יתרה, ומכל מקום לא הוסיפה תובנות חדשות [לאהוד] ברק".

13. האם תובנות אלה, הנוגעות לתפקידו של המודיעין בקבלת ההחלטות, רלבנטיות לאירוע המסוים של יציאת צה"ל מלבנון, או שהינן סימפטום לתופעה נרחבת יותר? **סדרת המחקרים, שספרו של עמוס גלבע הינו חלק ממנה, תעסוק בהחלטות קרדינליות נוספות בתחום הביטחון הלאומי מאז הקמת מדינת ישראל, ותנסה לתת תשובה על כך.**